

אילימא שאנסה לאלמנה שבא עליה בביאה כדרכה, במקום תשמיש —

מאי איריא, מדוע אתה אוסר לו לקחתה לאשה שאנס, **משום** שהיא **אלמנה**?!

והרי **תיפוק** ליה, **משום** דהויא לה האנוסה **"בעולה"**, על ידי ביאתו, והרי תניא לקמן [עמוד ב], שאשה בעולה אסורה לכהן גדול, אפילו אם היא אנוסת עצמו או מפותת עצמו!

והיינו, למה לי למעט כהן גדול שאנס אלמנה בביאה כדרכה? והרי אפילו אם אנס בתולה בביאה כדרכה, כיון שנאסרה עליו משום בעולה, הרי היא אינה ראויה לקיימה תחתיו לאשה? (14)

אלא לאו, בהכרח, כשאנס את האלמנה **שלא כדרכה** הכתוב ממעט.

ומוכיח רבא: רק **משום** שהיא **אלמנה**, אין [אכן ממעט אותה הכתוב], אבל **משום** שהיא **בעולה** על ידו בביאה שלא כדרכה, היא לא מתמעטת מהכתוב.

ומוכת, שכהן גדול מותר בבעולה שלא כדרכה.

ותיקשי לרב, הסובר שבעולה שלא כדרכה פסולה לכהן גדול?!

ומשנינן: **הא מני** — ברייתא זו, הסוברת שבעולה שלא כדרכה מותרת לכהן גדול — **רבי מאיר היא**!

שאמר בברייתא לעיל: בוגרת — פסולה לכהן גדול.

ולדבריו, מוכח לפי דרשות הפסוקים [כפי שנתבאר בגמרא לעיל], שהנבעלת שלא כדרכה הרי היא מותרת לכהן גדול.

ואילו **רב** — הפוסל בעולה שלא כדרכה לכהן גדול — **דאמר כרבי אלעזר**.

רב בא להשמיענו שלפי שיטת רבי אלעזר [המכשיר בוגרת לכהן גדול], אשה הנבעלת שלא כדרכה, פסולה לכהן גדול. שכך מוכח לפי דרשות הפסוקים, כמבואר בגמרא לעיל [על פי תוספות].

ותמהינן: **אי** רב, שאמר נבעלה שלא כדרכה פסולה לכהונה, אמר את דבריו **כרבי אלעזר**, תיקשי:

אם כן, **מאי איריא משום** איסור **בעולה**?

למה אמר רב שהנבעלת שלא כדרכה הרי היא פסולה רק לכהן גדול ומשום איסור בעולה? והרי **תיפוק** ליה **דהויא** לה זונה על ידי אותה ביאה, ואסורה אפילו לכהן

ועל פי סוגייתנו, כתבו כאן התוספות לפרש "בעולה לכהן גדול" לא כדפירש רש"י שם שאנס את הבעולה, אלא כל אשה שאנס הוא עצמו, הרי היא אסורה עליו משום בעולה לכהן גדול, אם אנסה כדרכה, למאן דאמר "אשה שאין ראוי לקיימה.

14. בכתובות כט ב, ל א נחלקו תנאים בדרשת "ולו תהיה לאשה", אם היא באה למעט "אשה שאין בה הויה" והיינו שאין קידושין תופסין בה, או שהכתוב בא למעט כל "אשה שאין ראויה לקיימה"; ואמרו שם בגמרא נפקא מינה ביניהם באונס "בעולה לכהן גדול", שקידושין תופסים בה לכולי עלמא, ואולם אינה ראויה לקיימה.

הדיוט?! (1)

דהא אמר רבי אלעזר: פנוי (2) הבא על הפנויה שלא לשם אישות — עשאה זונה. (3)

אמר תירץ רב יוסף: רב מדבר בכגון שנבעלה שלא כדרכה לבהמה. דחתם, כשנבעלה לבהמה, רק משום בעולה לכהן גדול איכא.

אבל איסור משום זונה — ליכא, היות ואין זנות לבהמה.

ובא רב להשמיענו, שלשיטת רבי אלעזר אשה הנבעלת שלא כדרכה אסורה משום בעולה לכהן גדול. (4)

אמר ליה אבוי לרב יוסף: ממזה נפשך!

אי הנבעלת לבהמה בעולה היא — וכדבריך שאתה פוסלה לכהן גדול — אם כן ביאה היא, ואפילו זונה נמי היא, ושוב תיקשי: תיפוק ליה משום זונה.

שאיכא דרבי שמעון — המכשיר במשנתנו את הבוגרת וממילא על כרחך פוסל הוא את הבעולה שלא כדרכה — הוא שאמר רב, ושוב לא תיקשי הרי עשאה זונה?! וראה בזה ברשב"א ובתוספות הרא"ש, ובמה שביאר דבריהם בערוך לנר ד"ה ע"ב בגמרא.

ב. כתב בתוספות הרא"ש: והאי דלא פריך הכי אמילתיה דרבי אלעזר גופיה, למה לי "בבתוליה" לומר עד שיהו כל בתוליה קיימין אפילו שלא כדרכה, תיפוק לי דהויא לה זונה, [מה שלא הקשה על הפסוק עצמו, היינו משום דיש לומר שבא למעט מוכת עץ, אבל שלא כדרכה אינה אסורה במוכת עץ]?!
דאיכא למימר, דאיצטריך קרא לומר שעובר נמי משום בעולה לכהן גדול, אבל לרב משמע ליה דליכא אלא משום בעולה ולא משום זונה כדפרישית [ראה הערה קודמת]; וראה בזה במשנה למלך פרק יח מאיסורי ביאה הלכה ב ד"ה וא"ת לר"א ובד"ה וגם הספק, ובחזון איש אבן העזר טו יא.

4. לקמן בגמרא ילפינן שאין זנות לבהמה, ממה שאין "אתנן כלב" פסול לקרבן משום "אתנן זונה". וסובר רב יוסף שהוא משום שאין שם "זנות" לביאת בהמה, ואולם יש שם "ביאה" אפילו לביאת בהמה, ולפיכך אף שאין לאסור

1. כי על כרחך רב מדבר במי שנבעלה בזנות, שאם נבעלה לבעלה הרי נעשית אלמנה או גרושה, ותיפוק ליה שנאסרה משום כך לכהן גדול.

א. בערוך לנר העיר, שהרי משכחת לה, באשה שנתקדשה ובא עליה בעלה שלא כדרכה דרך אישות, ושוב נתברר שהם קידושי טעות ואינה אסורה לכהן, ואילו משום זונה ודאי אין לאסורה, כיון שנתכוונו שניהם לשם קידושין?! וראה מה שנתבאר בזה בסוף הסוגיא בהערות.

ב. צריך ביאור: הרי רב לא הזכיר בדבריו איסור בעולה ולא אמר אלא "פסולה לכהונה", ואדרבה מדאמר "פסולה לכהונה" ומשמע לכל כהן, יש ללמוד שאכן כוונת רב היתה משום זונה, ולהשמיענו שעל ידי ביאה שלא כדרכה נעשית זונה?! וראה בזה בדברי הראשונים ובמהרש"א, שהוכיחו מלשוננו של רב שכוונתו משום בעולה לכהן גדול, וראה מה שכתב בערוך לנר וקדמו רבינו פרץ.

2. לאו דוקא פנוי, דכל שכן נשוי שמזנה על אשתו דחשובה זונה, תוספות לקמן סא ב ד"ה פנוי.

3. א. צריך ביאור, מי מכריחנו לומר שרב אמר את דבריו איכא דרבי אלעזר, והרי יש לומר

אלא, אמר רבי זירא, כך יש לפרש דברי רב:

לעולם, מדבר רב במי שנבעלה שלא כדרכה לאיש.

וזה שהקשית, הרי זונה היא לפי רבי אלעזר, ונפסלה אף לכהן הדיוט — לא תיקשי לך, כי:

כאן מדובר בממאנת.

שהיא קטנה, שהשיארה אחיה ואמה, ונבעלה לבעלה שלא כדרכה, ואחר כך מיאנה בו ובאה להינשא לכהן גדול. ואי אתה יכול לאוסרה לו אלא משום בעולה, הואיל ואינה זונה, (7) ומאידך, אינה פסולה לו משום גרושה או אלמנה, שהרי מיאנה בבעלה.

אמר רב שימי בר חייא:

אשה שנבעלה לבהמה אפילו כדרכה, הרי זו

ואי זונה לא הויא, אם כן לאו ביאה היא, ואפילו בעולה נמי לא הויא. (5)

וכי תימא לפרש דברי רב, שלא מדין "בעולה" הוא שפסל רב את הנבעלת שלא כדרכה לבהמה אליבא דרבי אלעזר, אלא מידי דהה, כמו שהדין הוא אמוכת עין שלא כדרכה.

ותאמר שאף זו פסולה היא אליבא דרבי אלעזר, וכן הנבעלת לבהמה שלא כדרכה. (6)

הרי אי אפשר לפרש כן.

כי אם כן — שאף המוכת עין שלא כדרכה הרי היא פסולה — אין לך אשה שכשירה לכהונה [לכהן גדול] שלא נעשית מוכת עין על ידי צרור שמקנחין בו בבית הכסא, ואין אתה מוצא אשה לכהן גדול.

ועל כרחך מוכת עין שלא כדרכה — לכולי עלמא היא מותרת.

וראה מה שהעיר הוא על דבריהם.

6. וכך אמר רב: הואיל וסובר רבי אלעזר שהבוגרת כשירה לכהונה, אם כן על כרחך שאף שלא כדרכה הרי היא אסורה מהכרח המקראות; וכיון שסובר רבי אלעזר במשנתנו שהמוכת עין אף היא פסולה, ממילא אף היא אסורה בשלא כדרכה, ולכן הנבעלת לבהמה שלא כדרכה פסולה לכהונה, [נתבאר על פי רש"י].

ומתבאר מדברי הגמרא, כי היה מקום לאסור מוכת עין שאינה בעילה כלל, וכשהוכתה שלא כדרכה אף שלא הושרו בתוליה, והוא דבר הצריך תלמוד.

7. כתב הריטב"א: פירוש, דהשתא ליכא משום זונה ואפילו לרבי אלעזר, ואף על פי שנפקע

אשה הנבעלת לבהמה משום "זונה", אין בכך סתירה שתהא אסורה משום בעולה לכהן גדול.

5. סברת אבבי היא: מה שאין "אתנן כלב" אסור משום "אתנן זונה" הוא משום שביאת בהמה אינה ביאה כלל, וממילא אף "בעולה" היא אינה נחשבת.

התוספות סוטה כו ב, כתבו, שאין דין זה מוסכם לכולי עלמא ש"אין זנות לבהמה", ורבא פליג על זה, ולכן שפיר קאמר אבבי לרב יוסף בדרך ממה נפשך.

ובתוספות הנ"ל כתבו, דרבא בפרק הבא על יבמתו סובר שיש זנות לבהמה. וביאר הרש"ש כוונתם, דרבא בתחילת הפרק, אמר "המתכוין להטיח בבהמה והטיח ביבמתו קנה", היות דקמכוין לשם ביאה בעולם, הרי דחשוב ביאה,

כשירה לכהונה, ואפילו לכהן גדול, לדעת הסובר מוכת עץ כשירה לכהן גדול.⁽⁸⁾

תניא נמי הכי: נבעלה למי שאינו איש, לבהמה, הרי אף על פי שהיא כסקילה,⁽⁹⁾ היא כשירה לכהונה.⁽¹⁰⁾

כי אתא רב דימי, אמר: מעשה בריבה אחת בהיתלו [שם מקום], שהיתה מכבדת את הבית, ורבעה כלב כופרי [כלב גדול שצד איתו חיות⁽¹¹⁾] מאחריה שלא כדרכה,⁽¹²⁾ והכשירה רבי לכהונה.

שבא להתירה בין לכהן הדיוט, ואין בה משום איסור זונה כשאר נבעלת לחייבי מיתות בית דין, ובין להתירה אפילו לכהן גדול שאינה בעולה כלל; וטעם אחד לשניהם משום שאינה ביאה כלל.

9. ביאר רש"י: אף על פי שבסקילה אם יש עדים והתראה, היכא דליכא עדים והתראה כשרה לכהונה.

ולשון הריב"ן בפירושו: אע"פ שבסקילה אם יש עדים והתראה "ואיכא למימר נבעלה לפסול לה", [כלומר: הרי נבעלה לחייבי מיתות בית דין ונעשית זונה], היכא דאין עדים והתראה כשירה לכהונה דאין זנות לבהמה.

10. מדברי הברייתא שאמרה "כשירה לכהונה", לכאורה אין להוכיח שכשירה היא לכהן גדול, כי יש לפרש שכשירה היא לכהן הדיוט וללמדך שאין בה משום איסור זונה [ראה הערה לעיל].

והא דאמרינן: "תניא נמי הכי" כדברי רב שימי המתירה אף לכהן גדול וכמו שכתב רש"י, היינו משום דפשיטא לגמרא כסברת אביי שאין לחלק בין "זנות" לבין ביאה, וכיון שמבואר בברייתא שאינה "זנות", ממילא שמעינן שאינה בעולה.

11. רש"י. בערוך לנר הביא מדברי רש"י במקום אחר בלשון אחד, שכלב כופרי הוא כלב קטן; ובערוך לנר הוכיח כן ממשנה בכלאים.

12. כתב רש"י: מאחריה, שלא כדרכה, דאי

קדושין ונשואין למפרע, דמכל מקום לשום אישות היתה בעילתו, ורבי אלעזר לא עביד זונה אלא כשנבעלה שלא לשם אישות, ולהכי נקט [רבי אלעזר] ההוא לישנא דפנוי הבא על הפנויה שלא לשום אישות, למעוטי אם בא עליה לשם נישואין כלל שאינה פסולה לכהונה משום זונה.

והרשב"א כתב: לא אסר רחמנא אלא זונה, וכל שנבעלה "בעילת נישואין אפילו בדרבנן" לאו בעילת זנות היא, ואפילו לרבי אלעזר משרא שריא, וראה שם שהאריך יותר.

ובמשנה למלך [איסורי ביאה יח ב ד"ה ויש] חקר: אם פילגש [מיוחדת לאיש ללא כתובה וקדושין] אסורה לכהן משום זונה לדעת רבי אלעזר, ודן בזה מכח סוגייתנו שלא העמידה בפילגש אלא דוקא בממאנת שיש לה נישואין דרבנן, ומשמע שהפילגש אסורה משום זונה, [ראה שם שהאריך, ודברי הריב"ש שהביא שם הם כדברי הריטב"א].

ובערוך לנר כתב לדחות את ראיית המשנה למלך, כיון שבלאו הכי אפשר לפרש דברי רב במי שנתקדשה קידושי טעות [וכמבואר לעיל בהערה], אלא על כרחך דחדא מינייהו נקט.

8. רש"י. פירוש, כי לדעת הסובר: מוכת עץ אסורה, הרי ודאי שהנבעלת לבהמה לא גרעה ממוכת עץ.

והריטב"א חולק על רש"י הסובר שיש מחלוקת בדבר אם מוכת עץ כשירה לכהן גדול, אלא סתם משנה היא שמוכת עץ אסורה, ומפרש דברי רב שימי בבעילה שלא כדרכה.

ומדכתב רש"י "ואפילו לכהן גדול", משמע

אמר שמואל: ולכהן גדול. (13)

לקרבן ואסור להביאם], כי תועבת ה' אלהיך גם שניהם".

ותנן (16) במסכת תמורה [ל א]:

הואיל והוקשו אתנן זונה ומחיר כלב זה לזה, יכול כשם ש"אתנן זונה" פסול למזבח, כך גם "אתנן כלב" [טלה הניתן לזונה על ידי אדם כדי שתיבעל לכלבו (17)] הרי הוא פסול.

וכשם ש"מחיר כלב" הרי הוא פסול, כך "מחיר זונה" [זונה שנמכרה לשפחה בתמורת טלה, רש"י תמורה] פסול.

אינו כן, אלא:

ותמהינן: ובימי רבי — כהן גדול מי הוא?! (14) ומה שייך לומר שהכשירה רבי לכהן גדול!?

אלא, הכי אמר שמואל לפרש דברי רבי: ראויה היא לכהן גדול.

אמר ליה רבא מפרזקיא לרב אשי: מנא הא מילתא דאמור רבנן: (15) אין זנות לבהמה?

דכתיב "לא תביא אתנן זונה [טלה הניתן לזונה בשכרה] ומחיר כלב [טלה שהוחלף בכלב] בית ה' אלהיך לכל נדר [פסולים הם

כדרכה לא גרעה ממוכת עץ] שהיא כשירה לכהן גדול; כוונתו, שלא תאמר: תקפה מאחוריה ורבעה כדרכה, אלא רבעה מאחוריה.

והקשה בערוך לנר: מנין פשיטא ליה לרש"י דרבי סבר מוכת עץ אסורה לכהן גדול, והרי יש לומר דסבר כחכמים שמוכת עץ מותרת לכהונה [וכפי שפירש רש"י עצמו דברי רב שימי לעיל], ואכן אף כדרכה מותרת היא?! וראה מה שכתב בערוך לנר ליישב דברי רש"י.

13. שמואל בא לפרש, שלא תאמר רק לכהן הדיוט היא מותרת, אלא אף לכהן גדול; והיינו, שלא תאמר רק לכהן הדיוט הכשירה רבי משום דביאת בהמה אינה "זנות" ולא נעשית זונה על ידי בהמה, אבל ביאה מיהא הויא ואסורה משום בעולה לכהן גדול [וכסברת רב יוסף לעיל], אלא אינה ביאה כלל, ואף לכהן גדול אינה אסורה [וכסברת אביי לעיל]; וראה מה שכתב הערוך לנר הנזכר.

14. הרי רבי לאחר חורבן הבית היה כמה דורות, שהוא סוף התנאים, ובימי רבן יוחנן בן זכאי חרב הבית, דתנן: משחרב בית המקדש התקין

רבן יוחנן בן זכאי וכו', רש"י.

וכתב הריטב"א: פירוש, ולא פרכינן לעיל הכי גבי מימרא דרב דמיירי לכהן גדול, משום דההיא מימרא היא להגדיל תורה ולהאדיר, אבל בזו שבאה על ידי מעשה קא סלקא דעתין דלכהן גדול ממש הכשירה, ופרישנא, דהא נמי ראויה לכהן גדול קאמר.

15. בתוספות תמורה ל ב ד"ה מנא בסוף דבריהם כתבו שדברי רבא מפרזקיא נאמרו על מעשה זה של רבי, וכן כתב הב"ח כאן; וראה בתמורה ל ב שהובאו שם דברי רבא מפרזקיא, ופירש רש"י, שדבריו נאמרו על המשנה בתמורה שהביאה הגמרא כאן.

16. מימרא זו מובאת באותו לשון בסוטה כו ב ושם הגירסא: ותניא, והיא הגירסא הנכונה לדעת תוספות תמורה ל ב ד"ה מנא, אבל לדעת רש"י שם הגירסא היא "דתנן", ויתבאר בהערה לקמן.

17. כתב הב"ח: ובמשנה במסכת תמורה דף ל א פירש רש"י: הילך טלה זה ותלין כלבתך אצלי;

ומכל מקום, אם נשא נשוי, ואין צריך להוציאה, ואין הולד פסול [תוספות].

אבל אנוסת חבירו ומפותת חבירו, לא ישא.

ואם נשא, הרי זה צריך להוציאה.

ואם ילדה ממנו ולד —

רבי אליעזר בן יעקב אומר: הולד חלל.

וחכמים אומרים: הולד כשר.

ומפרשת הגמרא את כל הברייתא:

שנינו בברייתא: אנוסת עצמו ומפותת עצמו לא ישא. ואם נשא — נשוי:

אתנן כלב ומחיר זונה — הרי אלו מותרין.

שנאמר: "גם שניהם" — שנים ולא ארבעה [נתבאר על פי התוספות].

הרי למדת (18) שאין זנות לבהמה.

שאם לא כן, אף שאין נפסל "אתנן כלב" מחמת שהוא כלב ואינו כמו מחיר כלב, בכל זאת הוא צריך להיפסל משום "אתנן זונה", שהרי מזנה היא עם הכלב. ועל כרחק שאין זנות לבהמה.

השמועה הבאה מתבארת על פי שיטת התוספות.

תנו רבנן: אנוסת עצמו ומפותת עצמו — לא ישא כהן גדול, מן התורה. (19)

שם.
ב. בתוספות בסוטה ל ב ד"ה מנא מבואר, שמן האמור במשנה במסכת תמורה אין להוכיח שאין זנות לבהמה, כי יש לומר: לא הותר למזבח אלא אתנן הניתן לבעל כלבתא כדי שיבעלנה איש, אבל עדיין לא שמענו שאתנן הניתן לזונה כדי שתיבעל לכלב אינו פסול משום "אתנן זונה", ואין הראיה אלא מברייתא — השנויה כעין המשנה בתמורה — שדרכה לפרש יותר מן המשנה, והואיל ולא חילקה בין זה לזה משמע שבכל אופן אין בו משום "אתנן זונה", ומזה מוכרח שאין זנות לבהמה; ולדבריהם הגירסא בסוגייתנו הוא כמו הגירסא בסוטה "דתניא"; ואולם ברש"י שם מבואר שאין הפרש בין המשנה לברייתא, ולדבריו הגירסא היא: "דתנן" כפי שהיא בסוגייתנו.

19. פירש רש"י: משום דכתיב "בתולה יקח" בשעת ליקוחין תהיה בתולה, ומבואר דלכתחילה

אלא דסוגיא דהכא "ורבעה כלב כופרי כו" משמע דמיירי בנבעלת לכלב, וראה מהרש"ל וערוך לנו.

18. א. לכאורה צריך לפרש שאין הראיה מן הפסוק, כי מנין לנו לומר שאכן מיעטה התורה אתנן כלב שאין בו משום אתנן זונה, והרי יש לומר שלא מיעטה התורה אלא שנים ולא שלושה, ולמעט "מחיר זונה", אבל אתנן כלב שהוא בכלל אתנן זונה, אכן לא מיעטה התורה; ואין ראיית הגמרא אלא מן המשנה שהתירה אתנן כלב למזבח.

ואולם לשון התוספות סוף עמוד זה: מהאי דרשא דשנים ולא ארבעה נפקא לן דאין זנות לבהמה; וברש"י לעיל בד"ה איסור זונה: "דילפינן" לקמן בשמעתין אין זנות לבהמה, משמע שמן הפסוק הוא נלמד; וכן בתמורה ל ב על דברי המשנה בתמורה גופה אמרינן מנא הא מילתא, ומביאה הגמרא ראייה מן הפסוק, ראה